

Fortællingens rumlighed

En anden art fantastisk fortælling om krystallisering og entropi

Publ. i *Tillæg til Information, Børnebøger i udvikling*, 10.06.1987.

Louis Jensen: Krystal-manden. Ill. af Jon Ranheimsæter. 204 s., kr. 148,- Gyldendal.

Louis Jensens første børnebog, *Krystal-manden*, er en art fantastisk fortælling. Ikke af den traditionelle slags, hvor der er sat skel mellem et realistisk og et fantastisk rum, og hvor fortælling og læser begiver sig fra det første til det andet gennem en skabsdør eller ved at dumpe i et hul. I historien her vikler det fantastiske sig ud af det realistiske med et præg af selvfølgelighed.

Fortællingen får fra starten en mytisk ladning, selv om den sådan set starter realistisk nok med, at *Drengen*, der bor hos *Den gamle mand* langt ude på landet oppe ved Limfjorden, finder en gammel Nimbus i laden og får den til at køre. Straks kommer der en helikopter over markerne. Den gamle lugter fare. De kører afsted. Drengen på motorcyklen, den gamle i sidevognen og kragen på styret.

På vejen møder de en drømmer. Mesterbokseren med Babyen på armen. De kører videre til byfesten i Lemvig, hvor de mod alle odds hjælper Mesterbokseren til at vinde over en »rigtig« bokser fra Ålborg. Samtidig render de for alvor ind i deres modstander, Krystalmanden og med ham det moderne livs tekniske kræfter: Helikoptere og elektroniske hunde. De flygter over hals og hoved ud på heden og bliver på et hængende hår reddet af Bjergmanden ned i højen til den alternative teknologi.

Herfra er historiens projekt tilrettelagt og dens kurs afstukket. Det handler om, hvem der får samlet de manglende brikker til et magisk puslespil, et Danmarkskort, der samlet kan beherske kulde og varme, død og liv. Krystalmanden ønsker magt til at fryse det hele ned. Nimbusgruppen, der efterhånden vokser, slås for at undgå den skæbne. Skarpt forfulgt af Krystalmanden får de samlet brik efter brik på en turné under jorden, over jorden, over havet og til sidst under det ishav, der har lagt sig – det foregår i maven på havmanden, der er en lysende gennemsigtig hval i det sortladne hav.

Den sidste brik er i Krystalmandens besiddelse, og de må gå i clinch med ham i hans iskrystalslot, der selvfølgelig ligger nord for København. Skønt stivfrosne klarer de den til sidst med baby-power.

Til allersidst befrier de en pige, Krystalmanden har krammet på. Hun er dødfrosen, men da de har lagt det samlede puslespil i panden på hende, vågner hun og den dybfrosne verden, og de kører hjem igen. Drengen og pigen bliver vistnok kærestere, men det hører vi ikke noget om.

I denne fremstilling kan det måske lyde som en ophobning af diverse fantastiske figurer og effekter. Nok er historien noget af en tour de force – Danmark rundt – fantastikken rundt. Men der er hoved og hale på historien og mening i fantastikken.

I de enkelte sekvenser er der ro; både situation og vision får rum således, at der er en dagligdags atmosfære midt i al fantastikken. Dette fremstår ikke mindst gennem Louis Jensens evne for gestaltning af situation og replik, ofte med et humoristisk anstrøg og gennem gentagelser og bevidst brug af klicheer, det uselvfølgelige bliver fremstillet med selvfølgelighed og vice versa. Det dagligdags får en eventyrlig aura – Nimbus'en bliver et mytisk fragtmiddel. Det fantastiske skildres som dagligdags – Bjergmanden bliver en gammel støder af kendt aftapning.

Dette er sammen med mod og evne til at nyudvikle symboler og mytiske størrelser på det moderne livs betingelser afgørende kvaliteter i bogen. Historien bliver ikke, som så meget af den fantastik der græsser i disse år, hængende i det store lager af gammelt mytestof, ej heller er der tale om blot og bar hittepåsomhed og uvendig modernisering.

Fortællingen bruger gammelt stof og metode. Snedronningen er fx et mønster bag plot og polarisering af virkningskræfter (varme, fællesskab og følelse contra kulde, magt og gold forstand). Prinsessen på glasbjerget har heller ikke levet forgæves. Men der er vilje i bogen til at forvalte og omforme dette stof i en selvstændig helhed. Denne er til gengæld ikke uproblematisk.

For det første er bogen ikke fri for den gængse nostalgiske polarisering i gammelt og nyt, land og by osv., omend det får præg af god gammel teknik mod dårlig ny, og omend det er et noget skrantende og marginaliseret univers, der stilles op som modkraft.

For det andet er bogens metode til dels i et modsætningsforhold til dens projekt. Strukturen er seriel og »nærsynet«, dens rum indesluttet. Kun de aktuelle begivenheder og handlingens og Nimbus'ens tynde vej er belyst. Punktvis opstår der visionær rumlighed i fortællingen, men som helhed udvikles der ikke et egentligt realistisk rum i den.

Hvorom alting er, i bogen er der investeret i en nutidig brug af fantastikken og dens udtryksmuligheder i forhold til moderne virkelighed, og Louis Jensens kvaliteter som fortæller er ikke ringe.

Bogen betegner en prisværdig forsøgsvis retning væk fra den psykologistiske tendens, der marerider ikke blot børnelitteraturen. Form og metode, personfremstilling og brugen af fantastiske elementer har retning mod udvikling af en anden art virkelighedsbillede.

Bogen opererer nok i et psykisk rum, men ikke i et psykologiseret. Den kunne være mere klar og mindre blandet, men den er på vej. Lidt mere krystal i formgivning var måske ikke af vejen, måske en måde at dæmme op for de entropiske tendenser.

Historien får et lineært, opstykket, ofte additivt præg, hvad der også betyder, at den ikke rigtig åbner sig for læserens egen erfaring og medskabende evne. Den får et præg af uvirkelighed, hvor fantastikken ellers kunne gestalte et flerdimensionalt rum. Slutningen får af samme grund et noget udvendigt hokusfokusagtigt præg.